

Sosiaali- ja terveysalan koulutusmäärien lisääminen

Taustaa

Opetus- ja kulttuuriministeriössä ei ole tehty kuluvalle hallituskaudella erikseen sosiaali- ja terveysalan koulutuksen ennakointia. Ajankohtaista kuvaa tarvittavista koulutusmääristä ei ole olemassa. Erilaisia ennakoiteja on tehty eri tahoilla, mutta niiden tuottaman tiedon yhteensovittaminen on haastavaa muun muassa siksi, että ennakoinnit perustuvat erilaisiin tietopohjiin ja menetelmiin. Yleisesti erilaiset ennakoinnit viittaavat kuitenkin siihen, että koulutusmääriä tarvitaan lisää.

Opetushallituksen toteuttamien ennakointien haasteena on ollut, ettei niissä ole voitu huomioida kaikkia edellisellä hallituskaudella tehtyjen politiikkamuutosten vaikutuksia koulutusmääriin. On huomattava, että työvoima- ja koulutustarpeen ennakoinneissa on tehty erilaisia oletuksia, jotka ovat vähentäneet ennakoitua työvoimatarvetta. Työvoimatarpeen ennakoinnissa on eri vaiheissa mm. oletettu palvelurakenteen uudistamisella, henkilöstöryhmien työnjaon muuttamisella ja digiteknologian hyödyntämisellä päästävän osassa toimintoja merkittävään tuottavuuden kasvuun. Siltä osin kuin ennakoinnin oletuksiin sisältynyt, historiallista nopeampi tuottavuuskasvu alan palveluissa ei ole toteutunut, koulutustarpeen ennakoinnissa on vastaavasti aliarvioitu alan koulutustarve.

Sosiaali- ja terveysalan koulutusmäärien lisäämistarvetta käsiteltiin sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuuden ja riittävyuden ohjelmassa. Hankkeen ehdotusten pohjalta sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt VN-TEAS-rahoituksella hankkeen, jonka tavoitteena on tuottaa ennakointimalleja ja tietoa tulevasta koulutusmääristä. Tutkimushanke on käynnistynyt vuoden 2023 alkupuolella. Hanke ei ole tuottanut vielä tarvittavia tietoja. Sosiaali- ja terveysministeriössä on muodostettu virkatyönä karkeaa yleiskuvaa koulutustarpeista.

Sosiaali- ja terveysala työvoiman pulan syyksi on julkisessa keskustelussa esitetty työntekijöiden alan vaihtamista. Alan vaihtamisesta ei ole ajankohtaista vuoden 2023 tietoihin perustuvaa tietopohjaa. Saatavilla olevat aiempia vuosia (2021 GSE tilannehuone) koskevat tiedot eivät kuitenkaan tue hypoteesia, jonka mukaan korkeakoulu- ja ammattikoulutetut poistuisivat alalta niin suuresti, että se selittäisi työvoimapulan.

Koulutusmäärien lisästarve vaihtelee ammateittain. **Opetus- ja kulttuuriministeriön yleiskäsitys on, että ainakin sairaanhoitajien, sosionomien, lääkäreiden, hammaslääkäreiden, psykologien, sosiaalityöntekijöiden ja puheterapeuttien koulutusmääriä on lisättävä.** Käytettävissä olevien tietojen perusteella alan työvoimapula on huomattava, eikä tule helpottamaan. Nähtävissä ei olekaan vaaraa siitä, että välittömät koulutuslaajennukset johtaisivat ylitarjontaan em. ammattiryhmissä. Siksi koulutusmäärien kasvattaminen välittömästi on perusteltua, vaikka arviot alan työvoimatarpeesta tulevat tarkentumaan tulevina vuosina. Korkeakoulujen sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutukset ovat vetovoimaisia. Sairaanhoitajakoulutuksen korkea vetovoima on vuonna 2022 ollut osittain

kansainvälisten koulutusten korkean vetovoiman tulosta, joten sairaanhoitajakoulutuksen lisääminen edellyttää panostuksia sekä korkeakouluilta että työnantajilta (harjoittelupaikat) kansainväliseen koulutukseen ja siihen sisältyvään suomen tai ruotsin kielen oppimiseen.

Korkeakoulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö tuki ja ohjasi korkeakouluja vuosina 2020-2022 aloituspaikkojen lisäämisessä. Merkittävä osa lisäaloituspaikoista kohdistui sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutukseen. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutuksessa aloittajamäärä on kasvanut vuodesta 2019 yhteensä 3060 aloittajalla yliopistotasoisessa koulutuksessa 203 aloittajalla opiskelijalla. Koulutustarjonnan lisäyksissä opiskelijavuoden kustannuksensa on käytetty 8000 euroa. Tällä oletuksella **vuoden 2022 tason säilyttäminen vaatisi 26 miljoonan euron lisärahoitusta** vuositasolla suhteessa vuoden 2019 tasoon.

Alan koulutustarpeisiin vastaamiseksi olisi tarkoituksenmukaista nostaa tai vähintään säilyttää korkeakoulujen aloituspaikkamäärät vuonna 2022 saavutetulla tasolla. Korkeakoulut tarvitsevat tämän edellyttämät lisämäärärahat. Koulutusmäärien nostaminen kustannuksiltaan korkeilla aloilla, kuten lääketieteessä ja hammaslääketieteessä, voi edellyttää näihin koulutuksiin korkeampia lisämäärärahoja, sillä koulutusten laajentaminen voi edellyttää mm. tiloista ja uusista opetusryhmistä syntyviä lisäkustannuksia.

Sote-alan aloittaneet 2019-2022						
	AMK terveys	AMK hyvinvointi	YO- lääketiede (ml. hammas)	YO farmasia	YO terveystiede	
2019	7122	3181	856	371	277	
2020	8165	3583	822	380	330	
2021	8524	3971	880	424	370	
2022	9076	4287	912	405	390	
Lisäys 2019 -> 2022	1954	1106	56	34	113	
Opiskelijavuoden kustannus	8 000 €	8 000 €	8 000 €	8 000 €	8 000 €	
Lisäyksen kustannus per vuosi	15 632 000 €	8 848 000 €	448 000 €	272 000 €	904 000 €	
Laskennallinen kustannus yhteensä	26 104 000 €					

Kuluneella hallituskaudella toteutetussa OKM:n ja STM:n yhteisessä sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittämishankkeessa keskustelutettiin sidosryhmillä ajatusta siitä, että sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutkinnot olisivat pääsääntöisesti kolmivuotisia, jolloin niistä siirryttäisiin nykyiseen verrattuna puolta vuotta aiemmin työelämään. Erityisesti ammattikorkeakoulut ja työntekijöitä edustavat järjestöt näkivät, että malli sisältäisi merkittäviä riskejä, eikä sen valmistelua ole jatkettu ministeriöissä.

Esitetty malli edellyttäisi tarkempaa selvittämistä. Lähtökohtaisesti kolmivuotinen tutkinto pidentäisi osaltaan työuria ja lisäisi työvoiman saatavuutta. Malli edellyttäisi kuitenkin julkisesti rahoitettua tutkintoa täydentävää koulutusta, joka suoritettaisiin työn ohella ja jolla taattaisiin muun muassa erikoistuminen, jotta osaamisen taso ei laskisi. Täydentävä koulutus edellyttäisi lisämäärärahoja.

Toisen asteen ammatillinen koulutus

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja, on koulutusmääriltään suurin ammatillinen koulutus. Lähihoitajakoulutuksen aloitti vuonna 2021 yhteensä 21 700 opiskelijaa, volyymiltaan se on suurin ammatillisen koulutuksen tutkinto. Lähihoitajien koulutukseen kohdistuu tänä vuonna noin 220 miljoonaa euroa ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoituksesta. Sosiaali- ja hyvinvointialalla koulutuksen suorittaneiden työllistyminen on ammatillisen koulutuksen koulutusaloista korkein.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekevät kiinteää yhteistyötä alueensa työnantajien kanssa. Ne päättävät eri alojen tutkintojen ja koulutusten aloituspaikoista järjestämislupansa ja rahoituksensa puitteissa ja vastaavat omilla toiminta-alueillaan työvoiman osaamistarpeeseen. OKM ei siis myönnä siis koulutukseen koulutuspaikkoja, vaan koulutuksen järjestäjä kohdentaa koulutusta työelämän tarpeen ja koulutukseen hakeutuvien ihmisten kysynnän mukaan. Edellisellä vaalikaudella lähihoitajakoulutusta laajennettiin ja tavoitteeksi asetettiin 5000 ylimääräisen lähihoitajan kouluttaminen. Tähän on kohdennettu 133 miljoonaa euron erillisrahoitus vuosille 2021-24.

Tämän lisäksi on syksyn 2022 budjettiriihen päätöksen mukaisesti kohdistettu lisärahoitusta hoiva-avustajien kouluttamiseen. Hoiva-avustajan koulutus muodostuu kahdesta sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon osasta. Hoiva-avustajat voivat jatkaa koulutuksessa lähihoitajiksi, joten heidän kouluttamisensa voi vähentää jossakin määrin lähihoitajaksi valmistuvien määrää lyhyellä aikavälillä. Sote-alan koulutuksessa opiskelijavalinnoissa tulee ottaa huomioon myös opiskelijoiden soveltuvuus alalle sekä alan kielitaitovaatimukset asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta.

Koulutuksen järjestäjät ovat viestineet vaikeuksista saada lähihoitajakoulutukseen opiskelijoita, joilla on hyvät edellytykset suorittaa koulutus menestyksellisesti. Lisäksi lähihoitajakoulutus kilpailee muiden alojen koulutusten kanssa vetovoimasta. Ammatilliseen koulutukseen kohdistuu suurta kysyntää myös muiden toimialojen työnantajien suunnasta.

Lähihoitajakoulutuksen laajentaminen edellyttää riittävää ammatillisen koulutuksen rahoitusta.